

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS

2020 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2021-02-19

Vilnius

VADOVO ŽODIS

Praėję metai buvo kupini iššūkių ir išbandymų. Jie buvo sunkūs ne tik tautinėms bendruomenėms, bet ir visai šaliai. Dėl karantino suplanuotas veiklas teko perkelti į virtualią erdvę, o kai kurie renginiai buvo atidėti ar net atšaukti. Bendromis tautinių bendruomenių ir Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Departamentas) pastangomis pavyko užtikrinti nenutrūkstamą bendruomenių veiklą ir nuolatinį bendravimą – tiek tarp narių, tiek tarp pačių bendruomenių.

2020 m. buvo gera proga permąstyti darbo vertybes ir bendradarbiavimo principus: visi buvome kryžkelėje, kai reikėjo sugalvoti kaip neišbarstyti savo įdirbio ir entuziazmo susitikti, bendrauti, o tai daryti nebuvo paprasta karantino sąlygomis. Tačiau nauji sunkumai, susiję su pandemija, kartu atvėrė naujas galimybes, nes aktyvūs tautinių mažumų atstovai greitai įvaldė naujas technologijas, pradėjo aktyviau ir kūrybiškiau naudotis socialiniais tinklais, bendravimas peržengė tautinių bendruomenių rėmus ir karantinas prisidėjo prie įvairių tautinių bendruomenių keitimosi patirtimi. Tokiu būdu 2020 m. sunkumai tik suartino bendruomenes. Be to tautinės bendruomenės pademonstravo išskirtinį sumanumą, kai tradicinius renginius organizavo virtualioje aplinkoje. Praėjusių metų gegužę minėdami Lietuvos tautinių bendrijų dieną, negalėdami susitikti gyvai, tautinių bendruomenių atstovai apsikeitė virtualiais sveikinimais. Lietuvos estų bendruomenė surengė virtualų susitikimą su Estijos lietuviais. Virtualioje erdvėje vyko konferencijos, forumai, susitikimai ir šventės.

2020 m. naują kadenciją pradėjo Tautinių bendrijų taryba, veikianti kaip patariamoji institucija, kuri atstovauja tautinėms mažumoms Lietuvos tautinių mažumų politikos koordinavimo klausimais. Buvo tęsiamas svarbus darbas dėl Tautinių mažumų įstatymo parengimo. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos pavedimu Departamento suburta darbo grupė parengė Tautinių mažumų įstatymo projektą, kurį pateikė Kultūros ministerijai. 2020 m. Departamentas finansavo trijų kryptių kultūrų plėtotės projektus: Tautinių mažumų kultūros sklaidos, Tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje bei Tautinių mažumų kultūros sklaidos visuomenės informavimo priemonėse. Taip pat buvo skelbtas atskiras Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų veiklos projektų konkursas.

Nuosekliai dirbdami su jaunimu, 2020 m. skatinome tarpmokyklinį dialogą. To siekėme aktyvindami ir finansuodami mokyklų tautinių mažumų ir lietuvių mokomosiomis kalbomis bendradarbiavimą, pasikeitimą gerąją patirtimi, kitokios kultūrinės ir kalbinės aplinkos pažinimą. Skatindamas Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų mokyklų tarpkultūrinį dialogą, Departamentas finansavo Pietryčių Lietuvos mokyklų, kuriose mokoma lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis, moksleivių projektus.

Buvo tęsiamas darbas formuojant teigiamą viešąją nuomonę apie tautines mažumas bei skatinant visuomenės domėjimąsi tautinėmis bendrijomis, jų gyvenimo būdu, tradicijomis, kalbomis, kultūros paveldu. Departamentas rinko, sistemino ir analizavo informaciją apie savivaldos teikiamą paramą tautinių mažumų srities projektams bei pažymėjo vietos savivaldų įstaigų išskirtinį dėmesį ir paramą tautinių mažumų integracijos, tapatybės išsaugojimui, kultūros, paveldo ir atminties įamžinimo projektams, skatinantiems tarpusavio pažinimą ir tarpkultūrinį dialogą.

I SKYRIUS STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

PIRMASIS SKIRSNIS KONTEKSTO (APLINKOS) ANALIZĖ

Tautinės mažumos yra svarbi Lietuvos visuomenės dalis: ilgus šimtmečius savo savita kultūra, papročiais, gyvenimo būdu jos svariai praturtina mūsų šalies kultūrą. Integracija yra sudėtingas dvipusis procesas, kai ne tik tautinė mažuma tampa visuomenės dalimi, tačiau kartu visuomenė ją priima nediskriminuodama ir suteikdama galimybę išsaugoti savitumą. Tad ir sprendžiami klausimai šiuo atveju yra dvilyčiai – daugumos požiūrio į mažumos saviidentifikacijos teisę ir mažumos požiūrio į šalį ir visuomenę, kurioje gyvena.

Mūsų visuomenėje vis dar pasitaiko neigiamų požiūrių į tautines mažumas, susijusių su vyrujančiu stereotipiniu mąstymu apie jas. Stereotipai dažnai kyla dėl informacijos stokos, ypač jeigu bendruomenė gyvena pakankamai uždara. Didelė dalis Departamento veiklų yra nukreipta į tokio stereotipinio mąstymo pakeitimą – per edukacines programas ir švietėjišką veiklą, projektų finansavimą, kovą su neapykantos kalbos apraiškomis visuomenėje ir pan.

Kita vertus, tautinėms mažumoms reikia padėti integruotis į visuomenę, ir dialogo būdu stengtis jas spręsti. Finansuodami projektus atskirą dėmesį skiriame visuomeniškumo ir pilietiškumo skatinimui.

2020 metai dėl pandemijos buvo sunkūs ne tik tautinėms bendruomenėms, bet ir visai šaliai. Tautinės bendruomenės susidūrė su didžiuliais iššūkiais, nes daugelis veiklų teko perkelti į virtualią erdvę, o kai kurie buvo atidėti ar net atšaukti. Dėl paskelbto karantino reikėjo galvoti apie jaunimo įtraukimą, bet tuo pačiu tautinių mažumų kultūrinės veiklas kelti į virtualią erdvę ir vyresniems žmonėms suprantama forma. Tačiau nauji sunkumai, susiję su pandemija, kartu atvėrė ir naujų galimybių, nes aktyvūs tautinių mažumų atstovai greitai įsisavino naujas technologines galimybes, pradėjo aktyviau ir kūrybiškiau naudotis socialiniais tinklais, todėl nuotolinis-virtualus bendravimas prisidėjo prie įvairių tautinių bendruomenių bendravimo ir keitimosi patirtimi plėtimosi.

2020 m. Departamentas įgyvendino „Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatybę“ programą, kurios veiklos prioritetus formavo atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano kryptis ir darbus, bei kultūros ministro valdymo srities veiklos prioritetus:

- ***Kurti darnią pilietinę visuomenę, integruojant tautinių bendruomenių paveldą bei plėtojant kultūrinę įvairovę*** (vykdant LRV programos įgyvendinimo plano 2.1.4 darbą bei prisidedant prie kultūros ministro valdymo srities 3 veiklos prioriteto įgyvendinimo)
- ***Stiprinti pilietiškai atsakingą ir nediskriminuojantį visuomenės informavimą tautinių mažumų klausimais*** (vykdant LRV programos įgyvendinimo plano 5.3.2. darbą bei prisidedant prie kultūros ministro valdymo srities 4 veiklos prioriteto įgyvendinimo)
- ***Stiprinti Lietuvos lenkų bendruomenės įsitraukimą į pozityvaus bendradarbiavimo su Lenkija formavimą*** (vykdant LRV programos įgyvendinimo plano 5.5.8 darbą)

ANTRASIS SKIRSNIS STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas: siekti tautinių santykių darnos

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir ataskaitinių metų Lietuvos Respublikos biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

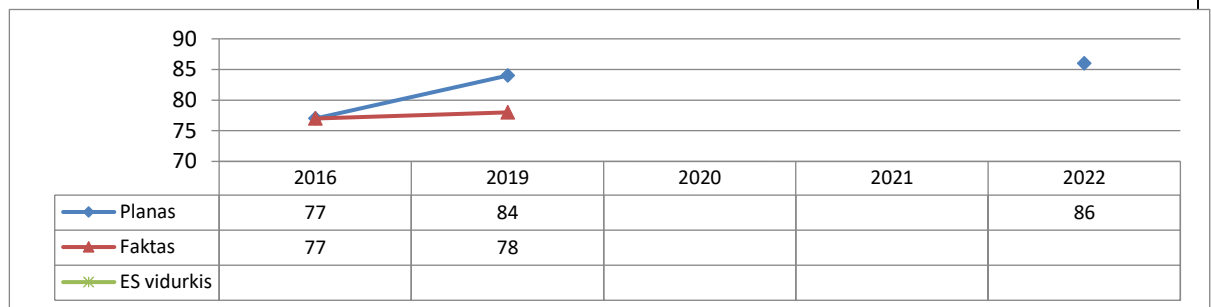
Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur.)			
		Patvirtintas planas	Patikslintas planas*	Faktiškai panaudota	Panaudojimo dalis nuo patikslinto plano (proc.)**
01-01	Tautinių mažumų integracija į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatybę	1164,0	1224,0	1213,1	99,1
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>					

* Jeigu asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, asignavimai didėja ar mažėja daugiau nei 5 proc. lyginant su asignavimais, nurodytais asignavimų plane, to priežastys trumpai paaiškinamos po lentele. Paaiškinimai pateikiami dėl patikslintų asignavimų programos lygiu.

** Jeigu asignavimų panaudojimo procento nuokrypiai viršija 10 proc., jie ir jų priežastys trumpai paaiškinami po lentele.

Strateginis tikslas vertinamas šiuo efekto vertinimo kriterijumi: „Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų, kurie jaučia palankų kitų Lietuvos piliečių vertinimą, dalis (procentais)“. Šis vertinimo kriterijus buvo nustatytas 2010 metais ir skaičiuojamas kas treji metai.

1 grafikas. Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų, kurie jaučia palankų kitų Lietuvos piliečių vertinimą, dalis, proc.

Pagal 2016 m. Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėties tyrimą, išanalizuoti duomenys apie tautinių mažumų padėtį Lietuvoje ir, remiantis atlikta duomenų analize, nustatyta, kokiomis priemonėmis valstybė gali gerinti Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų tapatumo išsaugojimą ir jų integraciją į visuomenės gyvenimą. Tyrimo metu nustatyta, kad 23 procentai tautinių mažumų atstovų mano, kad diskriminacijos dėl tautybės reiškinys Lietuvoje yra paplitęs; 62 procentai respondentų nurodė, kad diskriminacija dėl tautybės yra gana reta ar itin reta; 77 procentai tautinėms mažumoms priklausančių asmenų jaučia palankų kitų Lietuvos piliečių vertinimą ir nemano, kad diskriminacijos dėl tautybės reiškinys Lietuvoje yra paplitęs.

Paskutiniams duomenims 2019 m. efekto vertinimo kriterijaus reikšmės nustatymui naudoti Departamento, kartu su nevyriausybinų organizacijų partneriais įgyvendinamo ESF finansuojamo projekto „Tautinių mažumų atstovų įtraukimas į darbo rinką“ (Nr. 07.3.4-ESFA-V-426-02-0001, 7 prioritetas: Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas) metu atliekamo tautinių mažumų grupių tankiausiai gyvenamose vietovėse lauko tyrimo duomenys. Efekto kriterijus nepasiekė planuotos reikšmės, nes Departamentas šiuo kriterijumi pasirinko objektyvų kokybinį rodiklį, kurio pokyčiui - tautinių mažumų savijautai įtaką daro daug sudedamųjų dalių – viešasis diskursas medijoje, tarpvalstybiniai santykiai, platesnio atgarsio sulaukiantys viešų asmenų pasisakymai ar įvykiai. Esamoje situacijoje stebimas kriterijaus augimas rodo, kad Departamento strateginis tikslas, programoje numatytos veiklos, tautinės tapatybės puoselėjimo galimybės - projektinis kultūros, neformaliojo ugdymo rėmimas, tolerancijos skatinimo veiklos prisideda,

siekiant geresnių rezultatų numatytam efekto kriterijui. Manytume, kad didesnis tautinių mažumų NVO projektų finansavimas, integracijos veiklų stiprinimui skiriamos lėšos skatintų vertinimo kriterijaus reikšmės augimą.

Atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių plane pavestus darbus bei LR kultūros ministro valdymo srities prioritetus, Departamentas vykdydamas „Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatybę“ programą, nusistatė 2020 m. veiklos prioritetus.

1 veiklos prioritetas: Kurti darnią pilietinę visuomenę, integruojant tautinių bendruomenių paveldą bei plėtojant kultūrinę įvairovę.

Įgyvendinant šį prioritetą Departamentas 2020 metais vykdė tokias veiklas:

- *Departamentas parengė Tautinių mažumų įstatymo projektą*

Departamentas vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kultūros ministerijos pavedimą sudarė darbo grupę tautinių mažumų įstatymo projektui parengti, kurios sudėtį sudarė Lietuvos Respublikos institucijų, nevyriausybinių organizacijų, tautinių bendruomenių atstovai, teisininkai, iš viso buvo deleguoti 24 atstovai.

2020 m. įstatymo projektas buvo ne sykį pristatytas visuomenei, aptartas su suinteresuotomis grupėmis, Tautinių bendrijų taryba. 2020 liepos mėn. Departamentas su darbo grupe tautinių mažumų įstatymo projektą pateikė Kultūros ministerijai, kuris buvo vėliau tikslinamas darbo tvarka.

- *Departamentas vykdė Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepcijos veiksmų 2020 metų plane numatytas veiklas*

Departamentas 2020 m. įvykdė 11 veiklų, numatytų Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepcijos veiksmų plane: rėmė tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) projektus, Lietuvos visuomenei pristatančius tautinių mažumų Lietuvoje istoriją, kultūrą, kalbą, tradicijas. Organizavo tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų mokytojų seminarus; organizavo kompetencijų ugdymo seminarus tautinių mažumų NVO atstovams. Rėmė tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų iniciatyvas, skatinančias tautinių mažumų Lietuvoje istorijos ir tradicijų pažinimą. Rėmė akademinis tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo tyrimus, skiriant specialiąją premiją. Organizavo valstybinės kalbos kursus gausiai tautinių mažumų gyvenamuose regionuose. Rėmė tautinių mažumų kultūros sklaidos visuomenės informavimo priemonėse projektus, teikiant prioritetą tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo projektams. Organizavo socialiniame tinkle visuomenės informavimo kampaniją apie tautinių mažumų atstovų indėlį į Lietuvos valstybingumo kūrimą „Vardai. Vietos. Datos.“ Rėmė visuomenės informavimo priemones, skiriant specialiąją premiją už tautinių mažumų istorijos reprezentavimo Lietuvoje temų atskleidimą. Rėmė Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų tautinių bendruomenių vaikų ir jaunimo tarpkultūrinio bendradarbiavimo iniciatyvas. Skatino savivaldybių ir tautinių mažumų NVO bendradarbiavimą, išsaugant bei reprezentuojant tautinių mažumų kultūrą ir istoriją, parengė ataskaitą.

- *Departamentas pagal kompetenciją vykdė tarptautinius įsipareigojimus*

Departamentas lapkričio 17 d. organizavo nuotolinį susitikimą Europos Tarybos Patariamojo komiteto 4 etapo rekomendacijų įgyvendinimo aptarimui. Nuotoliniame susitikime dalyvavo daugiau kaip 35 valstybės ir savivaldybių, tautinių bendruomenių, visuomeninių organizacijų ir akademinės bendruomenės atstovai. Susitikime buvo kalbama apie Departamento suburtos darbo grupės parengtą Tautinių mažumų įstatymo projektą ir apie klausimus, susijusius su romų tautinės

mažumos integracija, išsakyti Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos sekretoriato pastebėjimai po Ketvirtojo pranešimo apie Europos Tarybos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje 2018 m. Atkreiptinas dėmesys, jog ekspertai pažymėjo mūsų valstybės pažangą tautinių mažumų politikos teisinio reguliavimo bei bendradarbiavimo su tautinėmis mažumomis srityse.

Departamentas lapkričio 19-20 d. nuotoliniu būdu dalyvavo Jungtinių Tautų forumo mažumų teisių klausimais 13-ojoje sesijoje, tema „Neapykantos kalba, socialinės medijos ir mažumos“. Pagrindinis dėmesys forume buvo skirtas pandemijos metu atsirandantiems naujiems iššūkiams. Skaitmeninių medijų pažanga siaučiant pandemijai paskatino marginalias grupes ypač plačiai skleisti neapykantos kalbą, todėl valstybės turi skirti ypatingą dėmesį šių grėsmių suvaldymui. Forume pasisakę ekspertai akcentavo, kad neapykantos kalba nevaržomai kerta valstybių sienas skaitmeniniame amžiuje, todėl labai svarbu, kad būtų priimti tarptautiniai teisės aktai, kriminalizuojantys tokią kalbą visose šalyse. Buvo aptartos socialinių tinklų valdytojų atsakomybės klausimas už neapykantos kalbos paplitimą viešojoje erdvėje. Forumo dalyviai pasisakė, kad tarptautinei bendruomenei atėjo laikas svarstyti žmogaus teisių konvencijos kibernetinėje erdvėje priėmimo klausimą. Atkreiptinas dėmesys, kad Departamentas ne pirmus metus dalyvauja įvairiose tarptautiniuose ir valstybinių institucijų bei nevyriausybinių organizacijų iniciatyvose, kurių tikslas – ne tik mažinti neapykantos kalbos paplitimą viešojoje erdvėje ir didinti visuomenės informuotumą apie neapykantos kalbos apraiškas, bet ir padėti teisėsaugos institucijoms tinkamai reaguoti ir tirti tokius atvejus.

Vykdydamas tarptautinius įsipareigojimus Departamentas bendradarbiavo su Europos Taryba ir Europos Komisija sprendžiant romų integracijos klausimus. Du kartus vyko nuotoliniai susitikimai su ECRI komisija romų klausimams aptarti, buvo nagrinėta „Anti-Gypsyism“ sąvoka, reikšmė ir jos vartojimas bei buvo kalbama apie alternatyvias galimybes. Buvo organizuotas nuotolinis posėdis su Europos Tarybos Patariamojo komiteto ekspertais, kuriame buvo aptariamasi dvi rekomendacijos, skirtos Lietuvai, viena iš jų buvo skirta romų klausimams.

- ***Departamentas palaikė bei kūrė dvišalio bendradarbiavimo galimybes***

Vasario 26 d. Departamento direktorė V. Montvydaitė susitiko su Ukrainos ambasadoriumi Lietuvoje J.E. Volodymyru Jatsenkivskiu (Yatsenkivskij). Susitikimo metu buvo kalbėta apie ukrainiečių tautinės bendruomenės Lietuvoje aktualijas, aptartos bendradarbiavimo galimybės.

Kovo mėn. Departamanete lankėsi Europos Saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos vyriausias komisaras Lambertu Zanieru (Zannier), kuruojantis tautinių mažumų klausimus. Departamento direktorė V. Montvydaitė komisarui pristatė departamentą – jo struktūrą, veiklos sritis, pagrindines vykdomas funkcijas, o taip pat įvardijo tautinėms mažumoms aktualius klausimus.

Birželio 2 d. Departamento direktorė V. Montvydaitė susitiko su Turkijos ambasadoriumi Lietuvoje J. E. ponu Gökhanu Turanu (Turanu). Susitikime buvo pristatytos Departamento ir tautinių bendruomenių veiklos, aptartos dvišalio bendradarbiavimo galimybės.

Liepos 2 d. Departamento direktorė V. Montvydaitė susitiko naujai paskirtą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinį direktorių Adą Jakubauską. Susitikime buvo aptartos institucijų bendradarbiavimo galimybės. Kalbėta apie platesnį Genocido ir rezistencijos centro domėjimąsi tautinių mažumų atstovų indeliu kovoje už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę.

Rugsėjo 1 d. Departamente lankėsi azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas, Lietuvos ir Azerbaidžano visuomenės bei kultūros veikėjas, literatūrinių ir kultūrinių ryšių tyrinėtojas, publicistas, vertėjas Mahiras Gamzajevs. Svečias pristatė direktorei V. Montvydaitei savo knygą „Vilnius-Baku. Kultūrų tiltai ir dialogų meridianai“, papasakojo apie azerbaidžaniečių bendrijos veiklą bei pasidalino artimiausiais kūrybiniais planais.

Gruodžio 18 d. Departamento direktorė V. Montvydaitė susitiko su JAV ambasados Lietuvoje atstovu Brian Kato. Nuotolinio susitikimo metu buvo aptartos bendradarbiavimo aktualijos tautinių mažumų informacinio raštingumo, švietimo, integracijos klausimais.

- ***Departamentas tęsė įvairiapuses veiklas, skatinančias romų integraciją***

Siekdamas užtikrinti romų tautinės mažumos integraciją į Lietuvos visuomenę, Departamentas koordinavo Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų plano priemonių¹ vykdymą įgyvendino plane numatytas romų švietimo, moterų įgalinimo ir tolerancijos skatinimo priemones; vykdė veiksmų plano stebėseną; rėmė romų kultūros ir tradicijų sklaidą. Departamentas koordinavo ir įgyvendino 15 veiksmų plano priemonių. Bendradarbiaujant su Romų visuomenės centru buvo organizuotas romų vaikų neformalus ugdymas, vaikų vasaros stovykla, užtikrinta kompiuterinės klasės veikla vaikams ir suaugusiems, valstybinės kalbos kursai, organizuotas holokausto minėjimas, tarpkultūrinio tarpininkavimo paslaugų teikimas. Buvo parengta Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų plano ataskaita.

Departamentas tęsė Europos Komisijos lėšomis finansuojamo projekto „Vietinės romų platformos- kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ įgyvendinimą, skirtą skatinti romų bendruomenių ir savivaldybių bendradarbiavimą bei užtikrinti savitarpio dialogą, sprendžiant romų tautinei mažumai aktualius klausimus socialinės įtraukties, švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros ir kitose srityse. Projekte dalyvusiose savivaldybėse Vilniuje, Panevėžyje, Kybartuose ir Jonavoje veikė apmokyti romų atstovai – tarpininkai tarp vietinių romų bendruomenių ir savivaldybių institucijų. Tarpininkai padėdavo romams komunikuoti su valstybės institucijų atstovais, asistavo jiems tvarkant reikalus valstybinėse ir privačiose institucijose, padėdavo spręsti kitas kasdienio gyvenimo problemas, vykdė švietimo ir prevencijos programas.

Departamentas liepos 2 d. suorganizavo seminarą „Neigiamos nuostatos romų atžvilgiu: žingsniai link pokyčių“.

Spalio 2 d. Departamentas organizavo susitikimą su projekto „Vietinės romų platformos- kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ veiklose dirbančiais romų tarpininkais bei romų nevyriausybinių organizacijų, dirbančių su romų bendruomene, atstovais. Susitikimo metu buvo apžvelgti III-ojo projekto etapo rezultatai, diskutuota apie iššūkius, su kuriais susiduria tiek tarpininkai, tiek nevyriausybinių organizacijų atstovai, dirbdami romų socialinės įtraukties srityje, buvo ieškota naujų galimybių naujajame projekto etape.

Skleisdamas žinių apie romų genocidą, Departamentas išleido leidinį apie romų genocidą „Užmirštas genocidas. Lietuvos romai nacių okupacijos metais“, kuriame pristatoma informacija apie romų genocidą Lietuvoje ir Europoje, pirmą kartą vienoje vietoje pateikiami įvairūs istoriniai dokumentai ir tarpdisciplininių tyrimų medžiaga bei nuorodos į papildomus šaltinius, nagrinėjančius šią temą. Išleisdamas šį leidinį Departamentas tikisi paskatinti diskusiją apie mažiau žinomas holokausto aukas Lietuvoje, paraginti daugiau sužinoti apie romų genocidą ir padėti išsaugoti šio skaudaus mūsų istorijos etapo atmintį.

- ***Departamentas dirbo su tautinių mažumų NVO, rėmė integracines, kultūrinės ir kūrybines veiklas, jų sklaidą per tautinių mažumų kultūros centrus regionuose***

Departamentas, įgyvendindamas Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatybę programą², 2019 metų pabaigoje skelbė projektų konkursus 2020 metams.

Tautinių mažumų departamentas finansavo keturių krypčių kultūrų plėtotės projektus: Tautinių mažumų kultūros sklaidos, Tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio

¹ <http://www.romuplatforma.lt/wp-content/uploads/2017/02/Priedas-Nr.1.pdf>

² https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/TMD%20SVP%202020_2022.pdf

bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje, Tautinių mažumų kultūros sklaidos visuomenės informavimo priemonėse ir Tautinių mažumų šeštadienių-sekmadienių mokyklų veiklos³.

Tautinių mažumų kultūros sklaidos sričiai paraiškas galėjo teikti Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos.

Tautinių mažumų kultūros sklaidos kryptiai buvo pateikti 147 projektai. Daliniam projekto finansavimui buvo skirta 186 tūkstančiai eurų, finansuota 120 projektų.

Tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje sričiai paraiškas galėjo teikti Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos, bendrojo lavinimo mokyklos. Buvo pateikti 44 projektai, skirta 78 tūkstančiai eurų, finansuoti 38 projektai.

Departamentas siekia užtikrinti galimybę tautinių mažumų atstovams, jų nevyriausybinėms organizacijoms vykdyti tautinės tapatybės, kalbos, kultūros, folkloro, kultūrinio paveldo ir istorijos išsaugojimo veiklas, aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Šį tikslą pasiekti leido Lietuvoje veikiantys tautinių mažumų kultūros centrai, kurie, įgyvendindami įvairias priemones, skatina tautinių mažumų bendradarbiavimą, supratimą ir toleranciją. Kad tautinių mažumų kultūros centrai galėtų sėkmingai vykdyti išvardytą veiklą, Departamentas jiems skiria dalinį finansavimą. 2020 m. atlikus pateiktų projektų administracinės atitikties vertinimą, buvo finansuota 15 projektų, kuriems buvo skirtas 224 tūkstančių eurų finansavimas. Per 2020 metus kultūros centruose buvo suorganizuota 160 renginių, kuriuose apsilankė 35 tūkstančiai lankytojų.

Departamentas įgyvendindamas Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso (COVID-19) plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plano 4 tikslo „Skatinti ekonomiką“ priemonę „Kultūros ir meno paslaugoms kurti, kartu užtikrinant biudžetinių valstybės kultūros įstaigų veiklą“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 16 d. nutarimą Nr. 1010 „Dėl lėšų skyrimo“ ir Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatumą programą nuo 2020 m. spalio 1 d. iki 2020 m. spalio 12 d. paskelbė papildomą konkursą Tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų, kuriuose dalininko teises įgyvendina Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, veiklos projektams finansuoti 2020 metais. Atlikus pateiktų projektų administracinės atitikties vertinimą, ekspertiniam vertinimui buvo pateiktos 4 projektų paraiškos. Projektų įgyvendinimui buvo skirta 60 tūkstančių eurų finansavimas.

Sausio 21 d. Departamente įvyko pirmasis naujos kadencijos Tautinių bendrijų tarybos (toliau - Taryba) posėdis, kuriame buvo išrinktas Tarybos pirmininkas ir du jo pavaduotojai. Veikianti kaip patariamoji institucija, Taryba atstovauja tautinėms mažumoms Lietuvos tautinių mažumų politikos koordinavimo klausimais. Įtraukdama tautinių mažumų atstovus į sprendimų procesus, Taryba vadovaujasi tarptautinės teisės principais, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymais, kitais teisės aktais ir Tautinių bendrijų tarybos nuostatais.

Vasario 4 d. Departamente vyko totorių nevyriausybinių organizacijų atstovų pasitarimas dėl priemonių plano 2021 metams parengimo, kurie yra paskelbti Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metais. Pasitarime buvo pasidalinta idėjomis dėl galimų plano priemonių, aptartos valstybinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybės pažymint Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metus. 2020 m. spalio 14 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1137⁴ buvo patvirtintas Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų minėjimo 2021 metais planas, kurį parengė Kultūros ministerija ir Departamentas bendradarbiaudami su suinteresuotomis institucijomis bei organizacijomis.

Gegužės 21 d., pagal Lietuvos Respublikos atmintinų dienų įstatymą buvo minima Lietuvos tautinių bendrijų diena. Įprastai, minint Lietuvos tautinių bendrijų dieną, visoje Lietuvoje buvo organizuojami šventiniai renginiai. Tačiau šiemet, dėl karantino ribojimų, Departamentas ir Tautinių bendrijų taryba organizavo nuotolinę iniciatyvą „Pasveikink tautinių mažumų atstovą“. Buvo kviečiame sveikinti savo draugus, pažįstamus, giminaičius ir visus Lietuvos tautinių mažumų

³ <https://tmde.lrv.lt/lt/teisine-informacija/teises-aktai/tautiniu-mazumu-departamento-prie-lietuvos-respublikos-vyriausybes-direktores-isakymai>

⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0e098da412c011ebbedbd456d2fb030d?jfwid=i3h7wj6js>

atstovus socialiniuose tinkluose, keliant tekstinius, video arba foto sveikinimus, pažymėtus grotažymėmis #gegužės21, #TautiniųBendrijųDiena ir #LietuvosTautųŠventė.

Lapkričio 18 d. Departamentas kartu su Klaipėdos miesto savivaldybės tautinių kultūrų centru bei tautinių mažumų nevyriausybinėse organizacijų vadovais nuotoliniu būdu organizavo Tarptautinės tolerancijos dienos minėjimą.

- Departamentas organizavo veiklas, skirtas tautinių mažumų vaikų ir jaunimo pilietiškumo bei tarpkultūrinio kūrybiškumo skatinimui

2020 m. Departamentas Tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje finansavimo kryptyje išskyrė Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų mokyklų tarpkultūrinio bendradarbiavimo ir dialogo skatinimo finansavimo prioritetą. Pagal šį prioritetą Departamentas finansavo 22 Pietryčių Lietuvos mokyklų, kuriose mokoma lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis, moksleivių projektų. Iš viso 48 mokyklos dalyvavo bendradarbiavimo su Pietryčių Lietuvos mokyklomis projektuose. Mokyklų bendradarbiavimo projektams buvo skirta daugiau kaip 78 tūkst. eurų. Finansavimas skirtas pilietiškumo ugdymui, tarpkultūrinio dialogo ir atminties įprasminimo veikloms Pietryčių Lietuvoje bei stiprinti pilietines, kultūrinės, socialines veiklas ir įgūdžius. 2020 metais Departamentas organizavo seminarą „Istorijos mokymas daugiakultūroje aplinkoje“, skirtą Pietryčių Lietuvos mokytojams, kuriame aptartos istorijos mokytojų rengimo perspektyvos, pristatoma naujai rengiama istorijos programa. Departamentas suorganizavo Konferenciją „Tautinių mažumų vaikų ir jaunimo integracijos aspektai moksleivių pasiekimų kontekste“, kurioje buvo aptarti moksleivių pasiekimai gausiai tautinių mažumų gyvenamuose regionuose, moksleivių stojimo į aukštąsias mokyklas ir kolegijas rezultatai, nuostatos gimtosios kalbos atžvilgiu.

- Departamentas tęsė bendradarbiavimą su akademinė bendruomene

Tęsdamas bendradarbiavimą su akademinė bendruomene, Departamentas organizavo konkursą atrinkti ir įvertinti geriausius baigiamųjų studijų mokslo darbus tautinių mažumų tematika, kuriame dalyvauti buvo kviečiami Lietuvos ir užsienio aukštųjų universitetinių mokyklų visų studijų pakopų absolventai, einamaisiais akademiniiais metais apsigynę tautinių mažumų studijų srities baigiamąjį mokslo darbą arba kitos tematikos baigiamąjį mokslo darbą, kuriame tautinių mažumų aspektai buvo plačiai nagrinėti ir integruoti, o taip pat doktorantus, einamaisiais akademiniiais metais publikavusius straipsnius tautinių mažumų tema.

Akademinė taryba prie Tautinių mažumų departamento svarstė premijai už geriausią baigiamąjį mokslo darbą tautinių mažumų tematika gautus darbus. 2020 m. į premiją pretendavo 13 darbų, apdovanoti 6 darbai.

Premiją už geriausią baigiamąjį mokslo darbą Lietuvos tautinių mažumų tematika skatina aukštųjų universitetinių mokyklų studentus domėtis Lietuvos tautinėmis mažumomis ir įvairių studijų krypties mokslo darbams rinktis su tautinėmis mažumomis susijusias temas – skatina akademinis tautinių mažumų tematikos tyrimus ir suteikia galimybę tyrimų rezultatus panaudoti formuojant darbo kryptis.

- Departamentas organizavo sociokultūrinės edukacijos renginius, skirtus tautinių bendruomenių pilietiškumui ir bendruomeniškumui regionuose didinti

Departamentas 2020 metais papildomą dėmesį skyrė regionų tautinių bendruomenių poreikių tenkinimui bei integracinių priemonių – valstybinės kalbos mokymo, pilietinio ugdymo, įgyvendinimui.

Departamentas organizavo valstybinės kalbos kursus tautinių mažumų atstovams, kurie pranoko visus Departamento lūkesčius, nes susilaukė labai didžiulio dėmesio. Kursai buvo skirti vietos gyventojams, jaučiantiems poreikį įgyti ar tobulinti lietuvių kalbos žinias. Tarp norinčių

išmokti lietuvių kalbos buvo daug naujokų. Kursai parodė, kad lietuvių kalbos mokymosi poreikis tarp nelietuvių tautybės žmonių yra labai didelis.

Departamentas su Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkais parengė rekomendacijas, kaip pagerinti lietuvių kalbos žinias ir egzaminų rezultatus tautinių mažumų mokyklose. 2020 m. gruodžio mėn. buvo baigtas pirmasis projekto etapas, kurio metu Pietryčių Lietuvos aukštųjų mokyklų moksleiviams ir tautinių mažumų mokyklų mokytojams buvo parengti specialūs moduliai, kurių metu buvo sukurtos sąlygos abiturientams mokytis lietuvių kalbos, gilinti jos žinias prieš ruošiantis baigiamiesiems egzaminams, o mokytojams buvo suteikti kvalifikacijos kėlimo kursai, padedantys jiems efektyviau vykdyti mokymosi procesą.

Rugsėjo 15-16 d. Visagine vyko Departamento organizuotas Tautinių bendrijų ir neformalaus švietimo mokytojų seminaras „Informacinė erdvė daugiakultūroje visuomenėje. Valstybinės ir gimtosios kalbos poveikimo aspektai sėkmingos integracijos procese“. Seminaro dalyviams buvo pristatyta paroda „Vienas amžius iš septynių. Lietuva. Lita. Lite“. Seminaro dalyviai dalyvavo apvalaus stalo diskusijoje „Valstybinės ir gimtosios kalbos poveikimo aspektai sėkmingos integracijos procese“, išklusė pranešimus apie informacinių laidų tautinių mažumų kalbomis LRT kaitos procesą; apie Visagino, kaip daugiakultūrio miesto transformaciją po Nepriklausomybės paskelbimo ir šiuolaikinę informacijos sklaidą šiame mieste; apie valstybinės kalbos svarbos suvokimą; apie Jaunimo įtraukimą į NVO per neformalųjį švietimą ir apie Visagino miesto neformalaus švietimo veiklas.

2 veiklos prioritetą: Stiprinti pilietiškai atsakingą ir nediskriminuojantį visuomenės informavimą tautinių mažumų klausimais.

- Igyvendinant šį prioritetą Departamentas 2020 metais organizavo veiklas, skatinančias nediskriminuojantį visuomenės informavimą tautinių mažumų klausimais bei didinančias tautinių mažumų atstovų informacinį raštingumą.

Departamento ir Nacionalinio socialinės integracijos instituto vykdytos programos „Media4Change“ žiniasklaidos stebėsenos pagrindu 2020 m. sausio 30 dieną pirmą kartą Lietuvoje įteikti etiškos žiniasklaidos apdovanojimai. Juodojo veidrodžio statulėlėmis buvo apdovanoti radijo, televizijos, regioninės, nacionalinės ir interneto žiniasklaidos atstovai, kurie savo profesiniame darbe, pasakodami apie Lietuvos tautines mažumas, laikėsi etiškai žiniasklaidai keliamų reikalavimų.

Departamentas vykdė priemones, didinančias visuomenės informuotumą apie Lietuvos tautines mažumas bei skatinančias įvairių tautinių grupių tarpkultūrinį dialogą. Departamentas kvietė į virtualią pažintį su Lietuvos tautinėmis bendruomenėmis, pristatydamas vaizdo klipą informacinėje svetainėje „Lietuvą kuriame kartu“, kurioje šalies gyventojai buvo kviečiami leistis į kelionę Lietuvos istorijos, kultūros ir paveldo keliais bei iš arti susipažinti su Lietuvoje gyvenančių tautinių bendruomenių gyvenimu, jų puoselėjamosiomis vertybėmis bei įnašu į Lietuvos valstybės formavimą.

Interneto svetainėje „Atraskite Lietuvos tautines mažumas“ (<https://kuriame-kartu.lt/>) Departamentas sudarė galimybes susipažinti su Lietuvos tautinių mažumų atsiradimo istorija, visuomeninių organizacijų veikla, pagrindinėmis šventėmis ir kulinariniu paveldu. Čia buvo galima rasti ir prieš dvejus metus pristatytos, bei Lietuvą – muziejus, bibliotekas, mokyklas, kultūros centrus apkeliaujusios parodos „Lietuvą kūrėme kartu“ medžiagą.

Departamentas, karantino metu, pristatė internetinį žaidimą, kuris kvietė patikrinti savo žinias apie įvairiatautę Lietuvą bei įgyti naujų. Žaidėjai buvo kviečiami kelti nuotraukas, susijusias su tam tikros Lietuvoje gyvenančios tautybės gyvenimu, kultūra, paveldu, tradicijomis ir iškilomis asmenybėmis. Karantino metu, neturint galimybės išeiti iš namų, vartotojai galėjo leistis į virtualią kelionę „Google Maps“ paslaugos pagalba, tyrinėjant gimtuosius miestus, miestelius ir kaimus.

Departamentas, siekdamas kuo plačiau skleisti informaciją apie šimtmečiais Lietuvoje gyvenančias tautines mažumas, kurie yra neatsiejama mūsų valstybės dalis, karantino laikotarpiu

pradėjo rubriką „Ar žinote, kad...“, kurioje buvo pasakojama apie Lietuvos tautinių bendruomenių veiklą, istoriją, tradicijas ir iškilus asmenis.

Departamentas kartu su Lietuvos žydų (litvakų) bendruomene ir Lietuvos istorijos institutu organizavo diskusijų ciklą, skirtą 2020 m. Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metams paminėti.

Departamentas, gavęs Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos paramą pagal prioritetinę finansavimo kryptį „Projektai, skirti tautinių mažumų ir bendrijų istorijai Lietuvoje puoselėti“, bendradarbiaudamas su Kauno apskrities totorių bendruomene 2020 m. spalio 12 d. išleido 256 psl. knygą „Lietuvos totoriai“, kuri savo turiniu atspindi šios tautos atsiradimo Lietuvoje ištakas, unikalią istoriją ir kultūros paveldą įvairiuose Lietuvos regionuose. Knyga „Lietuvos totoriai“ turi išliekamąją istorinę bei edukacinę reikšmę, kuri padės Lietuvos visuomenei geriau pažinti jau daugiau kaip 600 metų gyvenančius šalia lietuvių tautos totorių istoriją ir kultūrą, skatins patriotizmą, tarpkultūrinį dialogą, integracijos į Lietuvos visuomenę bei tautinės savimonės išsaugojimo procesus.

Departamentas išleido teisės aktų sąvado „Tautinių mažumų teisinis reglamentavimas“ antrąją dalį „Teisės aktų rinktinė tautinių mažumų tematika: ESBO rekomendacijos ir gairės“, kurioje pateikti Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) vyriausiojo komisaro rekomendacijos ir gairės tautinių mažumų politikos formavimui ir įgyvendinimui. Tai yra pirmosios teisės aktų sąvado dalies, kurioje buvo surinkti nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai bei sutartys, reglamentuojantys Lietuvos tautinių mažumų teises, tęsinys. Pirmą kartą viename leidinyje yra surinkti į lietuvių kalbą išversti ESBO dokumentai atskiromis tautinių mažumų teisių temomis. Nors šios rekomendacijos yra leidžiamos jau ilgą laiką, visos jos iki šiol nebuvo prieinamos lietuvių kalba, o tai apsunkindavo Lietuvos tautinių mažumų atstovų galimybes su jomis susipažinti.

Departamentas finansavo 10 projektų, įgyvendinančių iniciatyvas, skirtas tautinių mažumų žiniasklaidos priemonių bei nevyriausybinių organizacijų informacinio raštingumo ir atsparumo propagandos poveikiui didinimui. Finansuoti žurnalistų projektai prisidėjo prie pilietiškumo ugdymo ir dialogo tarp tautų įvairovės skatinimo.

Departamentas siekdamas paskatinti įvairių tautybių Lietuvos gyventojų tarpkultūrinį dialogą, pasikeitimą gerąja patirtimi bei kultūriniu paveldu, tęsė tradiciją apdovanoti asmenis, labiausiai prisidėjusius prie tautinės tolerancijos, tarpkultūrinio dialogo skatinimo visuomenės informavimo priemonėse. Į premiją „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“ galėjo pretenduoti straipsnio, radijo arba televizijos laidos, skatinančios tarpkultūrinį dialogą autorius arba autorių kolektyvas, savo darbą publikavęs spaudoje arba elektroninėje žiniasklaidoje, skelbęs per radiją arba televiziją nuo praėjusių metų spalio 15 d. iki einamųjų metų spalio 14 d. imtinai. Departamento suburta komisija išrinko konkurso „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“ laimėtojus. Iš viso konkursui šiemet buvo pateikta 16 darbų.

3 veiklos prioritetas: Stiprinti Lietuvos lenkų bendruomenės įsitraukimą į pozityvaus bendradarbiavimo su Lenkija formavimą.

Departamentas, aktyvindamas Lietuvos lenkų nevyriausybinių sektoriaus veiklą, skatindamas įsitraukimą į dialogą su valstybės institucijomis bei šalies visuomeninį gyvenimą, skyrė finansavimą kultūros ir integracijos projektams.

2020 m. liepos 21 d. Departamento direktorė V. Montvydaitė dalyvavo Užsienio reikalų ministerijoje vykusiame pasitarime dėl ATR Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio garantijos įstatymo (įžado) 230 metų minėjimo 2021 metais plano parengimo, kuriame dalyvavo valstybinių institucijų, įstaigų atstovai. Kiekvienas atstovas išsakė, kokią reikšmę ATR Gegužės 3-iosios Konstitucijos ir Tarpusavio garantijos įstatymo (įžado) faktas turi jų atstovaujamai institucijai ir kokiomis priemonėmis šis istorinės atminties atvejis bus įgyvendinamas užtikrinant tęstinumą. Tarp numatytų priemonių buvo įvardyta daug bendrų Lietuvos ir Lenkijos renginių. Liepos 27 d. pateikti galutiniai pasiūlymai sukakties minėjimo planui.

Departamentas su Lietuvos istorijos institutu parengė 2021 m. Abiejų Tautų Respublikos 1971 m. Gegužės 3-osios Konstitucijos ir tarpusavio įžado metų kalendorių.

III SKYRIUS

KITŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ (NURODOMA KOKIŲ) ĮGYVENDINIMAS

Departamentas, vykdydamas **Kūno kultūros ir sporto departamento tarpinstitucinio veiklos plano** priemonę Nr. 1.2.4 „Remti tautinių bendruomenių kūno kultūros ir sporto iniciatyvas“, finansavo Labdaros ir paramos fondo Vilniaus lenkų namai kultūros projektą „Šventė vaikams – tarptautinės vaikų dienos proga“, kurio metu buvo organizuoti sportiniai žaidimai vaikams, kuriuose sudalyvavo 100 dalyvių.

Departamentas, vykdydamas **Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinio veiklos plano** priemonę Nr. 1.1.3 „Perduoti Lietuvos patirtį ES Rytų partnerystės šalims ir kitoms besivystančioms valstybėms tautinių mažumų politikos įgyvendinimo srityje(10 darnaus vystymo tikslas)“ dėl šalyje paskelbto karantino negalėjo įvykdyti suplanuoto vizito, tačiau 2020 m. į Sakartvelą buvo išsiųsta departamento parengta kilnojamoji paroda „Lietuvą kūrėme kartu“, kuri pristatė pagrindinius Lietuvos tautinių bendruomenių istorijos faktus ir procesus, iškilias tautinių mažumų asmenybes, garsinusias Lietuvą savo darbais, dalyvavusias kuriant valstybę, ginant jos laisvę ir nepriklausomybę.

Direktorė

Vida Montvydaitė
